

Verontwaardigd omdat de algemene transitie niet eens in zicht is

Dirk Barrez, *Transitie, Onze welvaart van morgen*, Pala vzw en Pelckmans Pro, 2016, 160 p.

‘Verder doen zoals we bezig zijn, voert ons regelrecht naar een ecologische, economische, sociale en democratische ineenstorting ergens in de tweede helft van deze eeuw.’ Dirk Barrez is niet bang om een onheilsprofeet te lijken. De brede milieubeweging durft dat volgens hem te weinig: ze morrelt al eens in de marge in plaats van zich te richten op de diepgaande systeemveranderingen die we nodig hebben. Zijn kernboodschap: de toekomst kan ecologisch, sociaal en democratisch zijn, maar alleen als de samenleving zich sterk weet te organiseren.

In zijn boek ‘Transitie, Onze welvaart van morgen’ geeft Dirk Barrez een overzicht van de systemische problemen waarmee we geconfronteerd worden en reikt hij een aantal sleutelconcepten aan waarmee we onze economie kunnen veranderen. In beknopte hoofdstukken worden heel wat feiten en begrippen in begrijpelijke taal verkend. Daardoor is het boek een goede inleiding op transitie, die toegankelijk is voor een breed publiek.

In 1972 ging het rapport ‘De grenzen aan de groei’ van de Club van Rome de wereld rond. Sinds dankunnen we weten dat een snelle transitie levensnoodzakelijk is. Toch veranderde er in de volgende 40 jaar bitter weinig. Integendeel, onze impact op de planeet is alleen maar toegenomen. Dirk Barrez bespreekt de vele waarschuwingen die we gekregen hebben en stelt ook de omvang van de ecologische crisis op scherp: voor meerdere planetaire grenzen gaan we al in het rood, of is de onveilige zone vlakbij. Klimaatverandering is het meest urgent. Sneller dan we ooit durfden te denken, zullen we veel land verliezen aan de zee.

Toch heeft hij ook hoop, want de mens is tot vrijwel alles in staat. Een mooi voorbeeld van de mens op zoek naar een beter leven is de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens uit 1948. In de nasleep van de Tweede Wereldoorlog vond er werkelijk een doorgedreven transitie plaats, al was die blind voor ecologische duurzaamheid. Die veranderingskracht hebben we dringend opnieuw nodig om onze samenleving fundamenteel om te bouwen. Dirk Barrez beklemtoont dat utopieën daarbij belangrijk zijn: in de eerste plaats moeten we durven dromen van een samenleving die ecologisch, sociaal én democratisch is. We moeten ons een toekomst verbeelden waarin er binnen de grenzen van het ecosysteem aarde aan de gerechtvaardigde behoeften van iedereen voldaan wordt en waarin de democratie op tal van manieren verdiept wordt.

Wat moet er nu gebeuren? Dirk Barrez bespreekt een aantal belangrijke veranderingen die onze economie binnen de draagkracht van de aarde moeten brengen. In de rijke landen betekent dit tienmaal minder materialen verbruiken en tienmaal minder CO₂ uitstoten. Daarvoor moeten we overstappen naar een stationaire economie, die circulair functioneert, betrouwbaar en stabiel is. Hij pleit ook voor het invoeren van gelijke aardegebruiksrechten voor iedereen, om een einde te maken aan de onhoudbare economie van het ‘nooit genoeg’. Hij snijdt bijvoorbeeld ook de volgende onderwerpen aan: indicatoren voor het meten van onze welvaart, een gedeeltelijke deglobalisering van onze materiële economie, hoe we omgaan met negatieve externaliteiten, het belang van veerkracht van systemen, economische groei en het ontgroeidebat, het belang van experimenteren en opschalen, de rol van technologie, het opzetten van transitiearena’s met pioniers en regimespelers. Transitie gaat om meer dan een ecologische omslag, benadrukt Dirk Barrez doorheen zijn boek. Om ook de sociale en de democratische kant ervan te realiseren,

ziet hij een doorslaggevende rol weggelegd voor de samenleving. Die moet zich sterk organiseren, voortdurend experimenteren en ervoor zorgen dat de beste alternatieven snel opgeschaald worden, zodat ze de oude systemen kunnen vervangen. Ook een actieve overheid is nodig, want regelgeving en planning zijn cruciaal om de nieuwe systemen volwaardig uit te bouwen.

Dirk Barrez verwacht dus veel van de samenleving en van de politici in de komende decennia. In onze huidige samenleving ziet hij helaas maar weinig transitiedynamiek: de samenleving is haar ondernemingszin grotendeels verloren, de overheid geeft niet thuis, de milieubeweging maakt soms maar halfslachtig werk van transitie, het bedrijfsleven durft duurzaam ondernemen al eens aan te wenden als marketingtruc, de transitiewetenschappers zitten in een veilige cocon met hun verhaal dat nog niet af is. We cultiveren inertie en reproduceren achterhaalde systemen. Hij toont zich ongerust, ontgoocheld, zelfs verontwaardigd dat er nog maar zo weinig werk gemaakt is van de transitie. Toch is er ook heel goed nieuws: over heel de wereld zijn er transitievoorlopers die tonen hoe het kan. Het transitiedenken verspreidt zich ook almaar meer in verschillende sectoren en organisaties. Het is echter allemaal nog totaal onvoldoende, vindt hij.

‘Omarm de ontevredenheid en de verontwaardiging’ is dan ook de raad die hij aan de lezer geeft in het besluit. ‘Transitie, Onze welvaart van morgen’ voedt naar mijn gevoel inderdaad eerder de verontwaardiging dan de inspiratie, de verbeeldingskracht of de ondernemingszin. Jammer dat de utopieën niet wat meer uitgewerkt zijn in het boek. Want zoals Dirk Barrez zelf zegt: utopisch denken over hoe onze welvaart van morgen eruit zal zien, is het volgende dat ons te doen staat.

An Van Damme

CO₂ en btw

Stefan Ruyschaert, *CO₂ en btw. Uitdagingen van de milieufiscaliteit in het kader van de derde industriële revolutie*, INNI Publishers, 2016, 273 p.

Dit boek biedt een opmerkelijke combinatie van pedagogische bijdragen over diverse vormen van milieufiscaliteit, met daarnaast nieuwe progressieve inzichten, de overname van radicale ecologische doelstellingen (zoals 100 procent hernieuwbare energie), maar tegelijk ook klassiek rechtse standpunten en ten slotte een droog overzicht van vormen van btw-doorrekening bij verschillende vormen van milieufacties, gaande van het leggen van zonnepanelen, tot mestverwerking, de aanschaf van elektrische voertuigen en het werken met dienstencheques.

De auteur weet op heldere wijze inzicht te verschaffen in de principes achter milieufiscaliteit en in andere economische vraagstukken zoals de *tragedy of the commons*, het *prisoner's dilemma*, het Pareto-principe.

Toch reikt de ambitie van de auteur verder dan het schrijven van een bevattelijk handboek. Op vlak van visie volgt de auteur de kritiek op het economische-groeiendenken en neemt hij zelfs tien alternatieve beleidsvoorstellen over van Giorgis Kallis (*Degrowth: A Vocabulary for a New Era*) zoals werkdelen, de invoering van een basisinkomen en een maximuminkomen, steun aan de solidaire economie en de vervanging van het bbp als economische maat.

Hij inspireert zich verder aan het denken rond de limieten van de markt van Paul De Grauwe, hij pleit voor een publiek-private samenwerking om te investeren in de derde industriële revolutie naar het model van Jeremy Rifkin en hij gelooft samen met Paul Mason in de komst van postkapitalisme en een derde sector naast overheid en markt, de ‘non for profit sector’. Hij heeft zich door al deze auteurs tot op zekere hoogte laten overtuigen en neemt